

Taalpuzzels

Milan Lopuhaä-Zwakenberg

Universiteit
Leiden

European
City of Science
Leiden2022

Voorwoord

Er worden op de wereld tussen de 6000 en 7000 talen gesproken. Sommige talen hebben miljoenen sprekers, maar er zijn ook talen met maar enkele tientallen sprekers. Al die talen laten een enorme diversiteit zien in klanken, intonatie, woordvormen, woordenschat en zinsbouw. Het zijn die verschillen die het voor ons zo moeilijk maken om een andere taal goed te leren spreken. Tegelijkertijd zit er veel logica en structuur in taal. Als moedertaalsprekers zijn we ons daar niet altijd van bewust. Wist u bijvoorbeeld dat je aan de klemtoon van een samengesteld werkwoord kunt zien of het opgeknipt kan worden of niet? Denk maar aan *óndergaan* en *ondergáán* in de zinnen *De zon gaat onder.* en *Ik onderga het gelaten.* Dit werkt precies hetzelfde bij werkwoorden als *overdrijven*, *voorkomen* en *doorlopen*. Of wist u dat een stemhebbende medeklinker in het Nederlands altijd stemloos wordt uitgesproken voor *-je* in verkleinwoorden, zelfs al schrijven we *-d-* of *-b-*, bijvoorbeeld in *bedje*, *blaadje* en *webje*? Zo zijn er in het Nederlands allemaal regelmatigigheden waar we ons als sprekers vaak niet bewust van zijn, en in vreemde talen is dat natuurlijk niet anders.

In het taalonderwijs op middelbare scholen komen dit soort regelmatigheden vaak maar beperkt aan bod. Daarom organiseert de Universiteit Leiden sinds 2001 de Taalkundeolympiade, een competitie om leerlingen uit de bovenbouw van het VWO op een alternatieve manier kennis te laten maken met taal en te leren kijken naar taal als een natuurlijk en sociaal verschijnsel. Dat doen we met behulp van puzzels over onderwerpen die variëren van Engelse leenwoorden in het Hawaïaans tot een bijzonder alfabet uit West-Afrika of ingewikkelde telwoorden uit Cambodja.

Vanwege de groei in belangstelling bestaat de Taalkundeolympiade sinds 2014 uit twee rondes. Tijdens de eerste ronde krijgen de deelnemers vier korte puzzels over voor hen onbekende talen en schriftsoorten. De leerlingen die deze puzzels het beste oplossen kwalificeren zich voor de finale van Taalkundeolympiade, waar ze zes grotere taalkundige problemen voor de kiezen krijgen. De puzzels voor de eerste ronde worden al sinds 2014 gemaakt door Milan Lopuhaä-Zwakenberg. Die puzzels hebben we gebundeld in dit boekje, dat we gemaakt hebben ter gelegenheid van Leiden 2022 European City of Science. De orthografie van de talen die in de puzzels voorkomen hebben we soms een beetje aangepast voor gebruik in de opgaven. De namen van sommige talen waren in de oorspronkelijke olympiadeopgaven geanonimiseerd, maar hier geven we de echte namen. Achterin het boekje staan de correcte antwoorden.

Namens de organisatie van de Taalkundeolympiade en de Universiteit Leiden wensen we u veel puzzelplezier!

Tijmen Pronk
Opgavencoördinator Taalkundeolympiade

I. Vreemde schriften

2. Maldivisch (2015)

Het Maldivisch is een Indo-Europese taal die gesproken wordt door ongeveer 300,000 mensen op de Malediven. Het heeft een eigen schrift. Hieronder staan een aantal woorden in dat schrift, met een transcriptie in het Latijnse alfabet:

ލަނި	lonsi	lans
މަސް	mas	vis
ޒަރާފަހު	zaraafah	giraffe
މަތާ	metaa	snoep
އިސްކޫލު	iskuul	school
އިތުރު	divelop	ontwikkelen

Translitereer nu de volgende Maldivische woorden:

މަތާ

ލަނި

މަތާ

އިތުރު

އިތުރު

3. Fox (2016)

Fox is een Algonkische taal uit Noord-Amerika. Oorspronkelijk werd de taal gesproken in zuidoost-Canada, maar door de kolonisatie van Amerika zijn de Fox verhuisd naar Oklahoma en Mexico. De taal heeft zo'n 1000 sprekers. In de 19e eeuw had de taal een eigen schrift, gebaseerd op het Franse cursieve schrift. Hieronder staan een aantal woorden in dit schrift, met hun transliteratie in het Latijnse alfabet en hun vertaling:

<i>mtsnwAiw</i>	metosanewihiwi	hij is sterfelijk
<i>aAlAltI</i>	ahapihapichi	hij zat daar lang
<i>aadingin</i>	aashamiyani	jij gaf ze aan mij om op te eten
<i>onwldwtntt</i>	onawapashowichimachi	toen begon hij naar de kust te zwemmen
<i>akikd8</i>	akanikishekwi	de hele dag

Transliterereer nu de volgende woorden uit het Fox:

<i>mt8</i>		boom
<i>tkntwtk</i>		mensen van alle talen
<i>liklw</i>		hij hield op met staan
<i>mtdkttg</i>		hij haalt mij hier misschien in
<i>aAnnmkwtt</i>		ze bleven doorrijden

4. Nederlands in het Sinhalees (2017)

Tussen 1658 en 1798 was Sri Lanka een kolonie van Nederland. In deze tijd heeft het Nederlands zijn sporen achtergelaten in de talen van Sri Lanka. Hieronder staan een aantal woorden uit het Sinhalees een Indo-Arische taal uit Sri Lanka, die ontleend zijn aan het Nederlands. De woorden staan in het inheemse schrift, met daarnaast de Nederlandse woorden waar ze van zijn afgeleid:

බක්කිය	<i>bakje</i>
හුන්දා	<i>hond</i>
දුසිම	<i>dozijn</i>
බාස්	<i>baas</i>
කපෝති	<i>kapot</i>
අර්තාපල්	<i>aardappel</i>
මඩ	<i>modder</i>

Van welke Nederlandse woorden zijn de volgende woorden afgeleid? Je kunt kiezen uit: *compagnie*, *kakhuisje*, *kraan*, *loop*, *notaris*, *peterselie*, *testament*, *zeildoek*. Let op: er staan drie woorden te veel in deze lijst!

- a) කක්කුස්සිය
- b) කොම්පැනිය
- c) ලූප
- d) පෙල්දුක්
- e) නොතාර්ස්

6. Berber (2020)

Berbertalen worden gesproken in Noord-Afrika. Deze talen hebben een eigen schrift, maar voor deze opgave gebruiken we een ander schrift, het zogenaamde Glagolitische schrift. Dit schrift werd in de Middeleeuwen gebruikt in onder andere Macedonië om Slavische talen te schrijven. Hieronder staan de Berbernamen van een aantal Marokkaanse steden, geschreven in het Glagolitische schrift. De Nederlandse namen van deze steden lijken op de Berbernamen, maar zijn niet precies hetzelfde. In willekeurige volgorde zijn de Nederlandse namen *Fes*, *Tanger*, *Marrakesh*, *Rabat*, *Meknes*, *Kenitra*. Welke stad hoort bij welke Glagolitische naam?

- a) ተጽጽቤተኛጽጺ
- b) ኑጾጸጸጸተ
- c) ቀተጸ
- d) ጸተጾጸተ
- e) ተጽጽኑጾተጸ
- f) ተጸተጸ

7. Cherokee (2021)

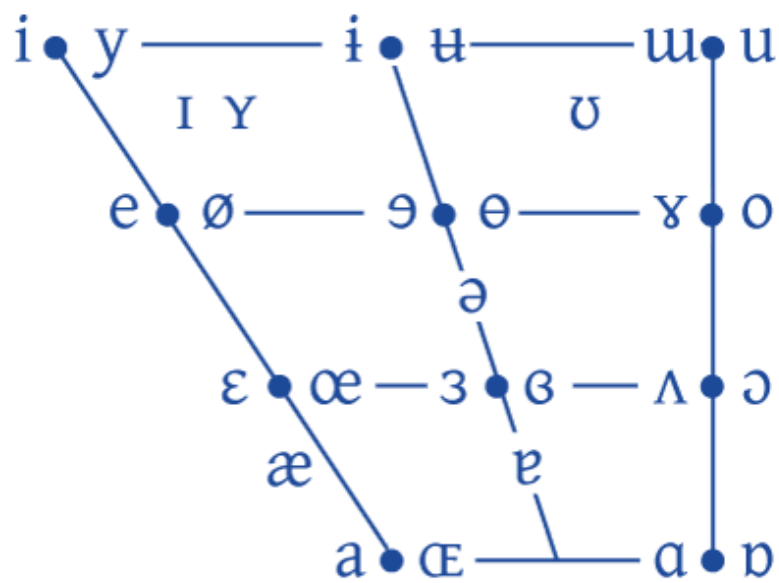
Cherokee is een Irokese taal uit Noord-Amerika met ongeveer 2,000 sprekers. Het heeft een eigen schrift. Hieronder staan een aantal Cherokee plaatsnamen:

Anicusathiji, Egoxi, Esthadohy, Soqani, Taliqa, Xesdui

Koppel deze aan de juiste schrijfwijze in het Cherokee schrift hieronder:

- a) ᵐᵒᵒ
- b) ᵑᵒᵒ
- c) ᵕᵒᵒᵒᵒᵒ
- d) ᵕᵒᵒᵒᵒᵒ
- e) ᵕᵒᵒ
- f) ᵕᵒᵒᵒᵒᵒ

II. Klanken en vormen

8. Towa (2016)

Towa is een Tanoaanse taal uit New Mexico. Het Towa wordt alleen in het dorp Jemez gesproken, waar bijna alle 2,000 inwoners het spreken. De taal heeft geen geschreven vorm; in deze opgave wordt een eigen transcriptie naar het Latijnse alfabet gebruikt. Het Towa heeft naast de categorieën enkelvoud en meervoud ook een categorie ‘tweevoud’, die wordt gebruikt wanneer je het hebt over precies twee objecten. Het meervoud wordt gebruikt bij drie of meer objecten. Hieronder staat een tabel met een aantal woorden in het Towa, met hun vormen in het enkel-, twee-, en meervoud, en hun vertaling. Vul de lege plekken in de tabel in.

Stam	Enkelvoud	Tweevoud	Meervoud	vertaling
<i>daba-</i>				plank
<i>dehela-</i>	<i>dehela</i>	<i>dehela</i>	<i>dehela</i>	modder
<i>kamate-</i>	<i>kamatesh</i>	<i>kamatesh</i>	<i>kamate</i>	bed
<i>kele-</i>	<i>kele</i>	<i>kelesh</i>	<i>kelesh</i>	Navajo
<i>mela-</i>				siroop
<i>peng-</i>	<i>peng</i>	<i>pengsh</i>	<i>pengsh</i>	hert
<i>pong-</i>	<i>pongsh</i>	<i>pongsh</i>	<i>pong</i>	drum
<i>qongqe-</i>	<i>qongqe</i>	<i>qongqe</i>	<i>qongqe</i>	suiker
<i>qowa-</i>				vrouw
<i>radio-</i>	<i>radio</i>	<i>radiosh</i>	<i>radio</i>	radio
<i>refridgerator-</i>	<i>refridgerator</i>	<i>refridgeratorsh</i>	<i>refridgerator</i>	koelkast
<i>ta-</i>	<i>tash</i>	<i>tash</i>	<i>ta</i>	pijl
<i>tractor-</i>				tractor
<i>tuha-</i>	<i>tuhash</i>	<i>tuhash</i>	<i>tuha</i>	kopje
<i>vela-</i>	<i>vela</i>	<i>velash</i>	<i>velash</i>	man
<i>wagasha-</i>				koe

9. Middel-Egyptisch (2016)

Middel-Egyptisch is een Afro-Aziatische taal die tussen 2000 en 1300 voor Christus werd gesproken in Egypte. Het werd geschreven in hiërogliefen, maar voor deze opgave wordt een transcriptie in ons Latijnse alfabet gebruikt. Het Middel-Egyptisch had ook klinkers, maar die werden niet geschreven. Bekijk de volgende uitdrukkingen in het Middel-Egyptisch:¹

<i>sdw nw mm</i>	de staarten van de giraf
<i>sʔn nswt</i>	de zoon van de koning
<i>mhnt nt hmntṛw</i>	de veerboot van de priesters
<i>hmww nw mhṛwt</i>	de roeren van de veerboten
<i>ḏwt nt ssmwt</i>	de lichamen van de paarden
<i>mmw nw ms</i>	de giraffen van het kind
<i>mswwt nt mm</i>	de avondmalen van de giraf

Hieronder staan nog een aantal uitdrukkingen in het Egyptisch. Het middelste woord is steeds weggelaten. Vul het middelste woord aan zodat de zin een goede Egyptische zin wordt.

- a) *mhṛwt ... nswtw*
- b) *mmw ... sʔw*
- c) *mswt ... hmntṛw*
- d) *sd ... ḏt*
- e) *hmw ... msw*

Vertaal de zinnen hierboven naar het Nederlands.

¹ De letters *ʔ*, *h*, *t*, *h* en *ḏ* geven bepaalde medeklinkers uit het Middel-Egyptisch aan. Hoe ze precies werden uitgesproken is niet van belang voor deze opgave.

10. Hawaïaans (2018)

Hawaïaans is naast Engels een officiële taal van de Amerikaanse staat Hawaii. De taal bevat een hoop Engelse leenwoorden. Hieronder staat een aantal Engelse woorden, met hun Hawaïaanse vertalingen in willekeurige volgorde:

half, letter, tin, whiskey, frog, broom, hour, beef, hundred, dollar, sheep, beer, boot, reindeer, rose, screw

pulumī, kolu, wekeke, hipa, pipi, leka, loke, leinekia, hola, kala, puki, haneli, kini, hapa, poloka, pia

Vind het juiste Hawaïaanse woord bij elk Engels woord.

11. Mutsun (2019)

Het Mutsun is een Yokutische taal uit Californië waarvan de laatste spreker in 1930 overleden is. Hieronder staan een aantal werkwoordstammen in het Mutsun met hun Nederlandse vertaling:

sterven	<i>semmon-</i>
komen	<i>takan-</i>
slecht worden	<i>ekten-</i>
droog zijn	<i>chorko-</i>
heet zijn	<i>muhi-</i>
verhitten	<i>muhimpi-</i>
slecht zijn	<i>ekte-</i>
brengen	<i>takampi-</i>
zwaar worden	<i>parkin-</i>
nat maken	<i>malampi-</i>
ontwaken	<i>hinnun-</i>
eruit halen	<i>icchompi-</i>

Vertaal de volgende Nederlandse woorden naar het Mutsun:

- a) verzwaren
- b) uitkomen
- c) nat zijn
- d) doden

Vertaal de stam van het werkwoord 'drogen' in de volgende twee Nederlandse zinnen:

- a) Piet **droogt** de handdoeken door ze in de zon te hangen.
- b) Piet **droogt** snel na het zwemmen door het warme weer.

12. Yorno So (2020)

Yorno So is een Niger-Congotaal die gesproken wordt in een aantal dorpen in centraal Mali. Hieronder staan een aantal woorden in het Yorno So:

<i>tara</i>	vastzitten
<i>pine</i>	een deur sluiten
<i>gonolo</i>	van een doorn afhaken
<i>tarala</i>	loskomen
<i>tijee</i>	tegen iets aanduwen
<i>yongee</i>	vastzitten in een boom
<i>mene</i>	opvouwen
<i>tijile</i>	de druk van iets afhaken
<i>gonee</i>	vastzitten aan een doorn
<i>goro</i>	bedekken
<i>nangala</i>	herinneren
<i>pinele</i>	een deur openen
<i>nama</i>	op iets stappen

Vertaal de volgende Nederlandse woorden naar het Yorno So:

- a) Bevrijden uit een boom
- b) Bedekking verwijderen
- c) Voet van iets verwijderen
- d) Vergeten
- e) Ontvouwen

III. Zinnen vertalen

Sjə s bûagan je bwö kaděj. Pa əl je jədn šəw, je bwö “zbûagan!”, pa əl je prišu je “Ja, bûag te sprimi!”, pa əl je... “Sām bûag je te pwəswəw!” Tö je bwö fějn, lí? Stěj pa nə bəč. Kəkr mütaci. “Hallo, servus, grüßdi, firti.” Pa prěj je bwö takö fějn, pa si prišu nō šišo, pa so se frějdali, pa so te še kěj nūcali, pa əl so tēli da... “Ja, sām bûag je te pwəswəw!”. Məne tō dəpədwo se. Jəz tū še bəčbart, al mwəje ščjəre pridoo, bl kěj, rčėn: “sām bûag je te pwəswəw!” To je sjə wək prišwo. Tö je škoda. Pa tschüß. Pa to pa cəw nə lějdan, tschüß. Tschüß je čisoo.

13. Kunuz (2014)

Deze opgave gaat over een dialect van het Kunuz, een Nubische taal met ongeveer 600.000 sprekers die gesproken wordt in Egypte. In deze opgave leer je dat wat in sommige talen een enkel woord is in andere talen door een hele zin wordt uitgedrukt. Het Kunuz heeft werkwoorden waarbij in één woord meer informatie zit dan in een Nederlands werkwoord. Hieronder staan een aantal werkwoordsvormen in het Kunuz.

Jomsi 'ik raakte een ding'
Jomirkomnu 'wij raakten dingen niet'
Jomosirsu 'wij raakten de dingen'
Jomansa 'zij begonnen een ding te raken'

Beantwoord nu de volgende vragen:

Het Kunuz woord *dabsi* betekent 'ik verloor een ding'. Hoe zou je 'wij verloren dingen' zeggen in het Kunuz?

- A *dabkomsa*
- B *dabirsu*
- C *dabkomni*
- D *dabsu*

Wat betekent het Kunuz woord *dabirkomna*?

- A Zij verloren dingen niet
- B Wij verloren het ding niet
- C Ik verloor de dingen
- D Ik verloor dingen niet

Wat betekent het Kunuz woord *jomanossu*?

- A wij begonnen een ding niet te raken
- B wij begonnen het ding te raken
- C wij begonnen dingen te raken
- D wij begonnen dingen niet te raken

Hoe zou je 'ik begon de dingen niet te raken' vertalen naar het Kunuz?

- A *jomanosirkomni*
- B *jomaniroskomni*
- C *jomiroskomnani*
- D *jomoskomnirani*

14. Yuki (2015)

Yuki is een taal die oorspronkelijk gesproken werd aan de Noord-Californische kust. De laatste sprekers zijn enkele tientallen jaren geleden overleden. Hieronder staan een aantal zinnnetjes in het Yuki:

<i>hyw qukqan noqk</i>	de vis leeft onder water
<i>kqamol qartwoshity hutqopk</i>	de poema jaagt op de hond
<i>pilyt qachy konk</i>	de zon droogt de kleren
<i>sak hychkqi qink</i>	het kind slaapt in het kamp
<i>musp qukqy mulat chqank</i>	de vrouw geeft water aan het hert
<i>chqimit pilytwit koqk</i>	de vogel gaat naar de zon
<i>sak kqamoly nywk</i>	het kind ziet de poema
<i>qiwom muly hychwit qunk</i>	de jongeman brengt het hert naar het kamp

Vertaal de volgende zinnen naar het Nederlands:

- a) *qartwoshit hywy hutqopk*
- b) *sak chqimity muspwit qunk*
- c) *qiwom saky konk*
- d) *musp qachkqi qink*

Vertaal de volgende zinnen naar het Yuki:

- a) De poema ziet de vrouw
- b) Het kind geeft de vis aan de poema
- c) Het hert leeft onder de zon
- d) De jongeman gaat naar de vogel

15. Choctaw (2015)

Choctaw is een inheemse taal uit de Amerikaanse staat Mississippi. Door volksverhuizingen wordt deze taal tegenwoordig voornamelijk in de staat Oklahoma (van Choctaw *ookla homma* ‘rode mensen’) gesproken. Hieronder zijn een aantal werkwoorden in het Choctaw met hun betekenis in het Nederlands.

<i>nosih</i>	hij sliep
<i>onbah</i>	het bleef regenen
<i>chofahtah</i>	hij was plotseling schoon
<i>noyyosih</i>	hij sliep eindelijk
<i>habihinshkoh</i>	hij niesde herhaaldelijk
<i>inyah</i>	hij bleef gaan
<i>habiyyishkoh</i>	hij niesde eindelijk
<i>ohbah</i>	het regende plotseling

Vertaal de volgende werkwoorden naar het Nederlands:

- a) *obah*
- b) *ihyah*
- c) *habinshkoh*
- d) *nohonshih*
- e) *chofayyatah*

Vertaal de volgende zinnen naar het Choctaw:

- a) hij ging eindelijk
- b) het regende herhaaldelijk
- c) hij bleef slapen
- d) hij niesde plotseling

16. Luwo (2016)

Luwo is een taal met ongeveer 80,000 sprekers uit de Bahr-el-Ghazal-regio in Zuid-Soedan. Hieronder staan een aantal zinnen in het Luwo.

<i>ge angayu</i>	jullie kenden hen
<i>geakwangi</i>	zij zwommen
<i>geaneno</i>	zij sliepen
<i>uaray</i>	jullie vertrokken
<i>wa abodhgen</i>	zij redden ons
<i>wa anagi</i>	jij doodde ons
<i>waaneno</i>	wij sliepen
<i>yi angaywan</i>	wij kenden jou
<i>yaray</i>	jij vertrok

Vertaal nu de volgende zinnen naar het Nederlands:

- a) *gearay*
- b) *yiakwangi*
- c) *ge anaggen*
- d) *wa abodhu*

Vertaal de volgende zinnen naar het Luwo:

- a) wij zwommen
- b) jullie sliepen
- c) zij doodden jullie
- d) wij redden hen

17. Nanai (2017)

Nanai is een Toengoesische taal die wordt gesproken door ongeveer 1,400 mensen op de grens van Rusland en China. Hieronder staan een aantal woorden in het Nanai met hun vertaling naar het Nederlands:

<i>dzjyfyrutjimu</i>	laten we samen eten
<i>arkikinisji</i>	jij gaat drinken
<i>yrxymu</i>	wij rusten
<i>arkimi</i>	ik drink
<i>warumi</i>	laat ik vangen
<i>yrxykinictjisu</i>	jullie gaan samen rusten

Vertaal nu de volgende Nanai woorden:

- a) *arkeitjimu*
- b) *wasji*
- c) *dzjyfykinimi*
- d) *yrxyrusu*
- e) *wakinisu*

18. Klingon (2017)

Klingon (Klingon: *tzingan xol*) is een kunsttaal die ontwikkeld is door taalkundige Marc Okrand voor de televisieserie *Star Trek*. Hoewel Klingon aanmerkelijk meer woorden heeft die betrekking hebben op ruimtereizen dan op huis-, tuin- en keukentaferelen, zijn er desondanks enkele tientallen mensen op aarde die vloeiend Klingon spreken. Hieronder staan een aantal zinnen in het Klingon, met hun vertaling:

<i>yukx leg vav</i>	de vader ziet de planeet
<i>qusz bach vulkangan</i>	de Vulcan ² beschiet het been
<i>lut gitz got</i>	de persoon schrijft het verhaal
<i>gop leg ketwiqpuq</i>	de renners zien de hand
<i>gom xox vav</i>	de vader vermoordt de groep Klingons
<i>lutmey ladz gompupq</i>	de groepen lezen de verhalen
<i>dzujmey qor qorwiqpuq</i>	de piloten besturen de schepen
<i>gopdzuq tog mang</i>	de soldaat telt de handen
<i>vulkanganpuq bach mang</i>	de soldaat beschiet de Vulcans

Vertaal nu de volgende zinnen naar het Klingon:

- De groep Klingons bestuurt de planeten
- De vader leest het verhaal
- De soldaten beschieten de piloot
- Het schip beschiet de planeet
- De vaders zien de benen

² Inwoner van de planeet Vulcan.

19. Duungidjawan (2018)

Duungidjawan is een inmiddels uitgestorven Australische taal die werd gesproken rond Brisbane in Oost-Australië. Hieronder staat een aantal zinnen in het Duungidjawan, met hun Nederlandse vertaling:

<i>goonjandu djiwa maayi</i>	de vrijgezel greep de uil
<i>guulandu gurlingana badjiye</i>	de koala ziet de oude man
<i>djiwa gembeyu</i>	de uil zal spelen
<i>gurlingana dungayi</i>	de oude man huilde
<i>goonjanga gembeye</i>	de vrijgezel speelt
<i>ngamungandu goonjana badjiyu</i>	het meisje zal de vrijgezel zien
<i>djumgundu djiwa djambayu</i>	de slang zal de uil antwoorden

Vertaal nu de volgende zinnen naar het Duungidjawan:

- De uil greep het meisje
- De slang speelde
- De vrijgezel zal de slang zien
- Het meisje huilt
- De oude man antwoordde de koala

20. Fwe (2018)

Fwe is een Bantoetaal die door ongeveer 10,000 mensen gesproken wordt in Namibië en Zambia. Hieronder staan een aantal zinnen in het Fwe:

<i>ndikuvukumina</i>	ik gooi het naar jou
<i>bazivukuma</i>	zij gooien de dingen
<i>tukubavukumina</i>	wij gooien jou naar hen
<i>cimuvukuma</i>	het gooit hem
<i>ndikuvukuma</i>	ik gooi jou

vertaal nu de volgende zinnen naar het Fwe:

- a) ik gooi hen
- b) wij gooien het naar hem
- c) de dingen gooien ons naar jou
- d) jij gooit mij naar hen

21. Klassiek Armeens (2019)

Het Armeens is een Indo-Europese taal die tegenwoordig vooral in Armenië gesproken wordt. Deze opgave gaat over de oudste geschreven vorm van het Armeens, namelijk het Klassiek Armeens, dat stamt uit de 5^e eeuw na Christus. Hoewel het Armeens een eigen schrift heeft, gebruiken we in deze opgave een vereenvoudigde transcriptie. Hieronder staan vijf zinnen in het Klassiek Armeens:

<i>dzik zgoghs tesanen</i>	De paarden zien de dieven
<i>bzhishk zerdecogh bzhshke</i>	De arts geneest de zanger
<i>dut zdzi gne</i>	De tovenaars koopt het paard
<i>gogh zbaghdakans tesane</i>	De dief ziet de gasten
<i>persk zdut patuhasen</i>	De Perzen straffen de tovenaars

Vertaal de volgende zinnen naar het Nederlands:

- dutk zdzis bzhsken*
- erdecogh zperss tesane*
- baghdakank zbzhishs patuhasen*

Vertaal de volgende zinnen naar het Klassiek Armeens:

- De tovenaars zien de Perzen
- De dieven straffen het paard
- De zangers genezen de dief

22. Klassiek Naawatl (2019)

Het Naawatl is een inheemse taal uit Mexico, waarvan de verschillende varianten samen zo'n 1,7 miljoen sprekers hebben. Deze opgave gaat over één van deze varianten. Hieronder staan een aantal zinnen in het Naawatl:

<i>tikinnootskeh</i>	wij riepen hen
<i>nikintlaasa</i>	ik gooi hen
<i>technootsah</i>	zij roepen ons
<i>nimitznootsa</i>	ik roep jou
<i>teechtlaas</i>	hij gooide ons
<i>nechnoots</i>	hij riep mij
<i>timitstlaaskeh</i>	wij gooiden jou
<i>nikinnoots</i>	ik riep hen
<i>neechtlaaskeh</i>	zij gooiden mij

Vertaal naar het Nederlands:

- a) *niteechtlaasa*
- b) *neechtlaasah*
- c) *kinnootskeh*

Vertaal naar het Naawatl:

- a) wij gooiden hen
- b) zij riepen mij

23. Tsjoektsjisch (2020)

Het Tsjoektsjisch is een Tsjoektsjo-Kamtsjadaalse taal uit Noordoost-Rusland. Het heeft ongeveer 7,000 sprekers. Hieronder staan een aantal zinnen in het Tsjoektsjisch:

<i>Wopqate cewaroqanmaaninet</i>	de eland doodt de rendieren
<i>Tiquke nesakyghityqanmaan</i>	de poolvossen doden de zus
<i>Cewarote netiqukypykirynet</i>	de rendieren benaderen de poolvossen
<i>Tanngytane jajkarkylenin</i>	de vreemdeling volgt de walrus
<i>Sakyghite netiqukyghtyn</i>	de zussen pakken de poolvos
<i>Cewarote wopqapykirynin</i>	het rendier benadert de eland

Vertaal de volgende zinnen naar het Nederlands:

- a) *sakyghite tiqukyqanmaanin*
- b) *tanngytane cewaroghtyninet*
- c) *wopqate nejakapykiryn*
- d) *tiquke newopqarkylenet*

Vertaal de volgende zinnen naar het Tsjoektsjisch:

- a) De zus doodt de poolvossen
- b) De vreemdelingen benaderen de zus
- c) De poolvos pakt de walrus
- d) De walrussen volgen de rendieren

24. Hurritisch (2021)

Hurritisch is een Hurro-Urartische taal die in het tweede millennium voor Christus in Mesopotamië gesproken werd. De taal is aan ons overgeleverd via spijkerschrifttabletten. Hieronder staan een aantal zinnen in het Hurritisch:

<i>allaisus tahe tadia</i>	de vrouwen houden van de man
<i>ammati idda</i>	de opa gaat
<i>hurruhes allaila hasia</i>	de Hurriet begrijpt de vrouwen
<i>passithilla assa</i>	de bodes zitten
<i>siduribus hurruhe wuria</i>	de meisjes zien de Hurriet
<i>passithis tahella hasia</i>	de bode begrijpt de mannen

Vertaal de volgende zinnen naar het Nederlands:

- a) *siduris ammati tadia*
- b) *allai assa*
- c) *hurruhesus passithi wuria*
- d) *ammatilla idda*

Vertaal de volgende zinnen naar het Hurritisch:

- a) de opa's houden van de bode
- b) de mannen houden van de vrouw
- c) de vrouw ziet de Hurriërs
- d) het meisje zit

25. Maybrat (2021)

Maybrat is een taal uit West-Papua die door zo'n 25,000 mensen gesproken wordt. Voor zover bekend is het aan geen enkele andere taal verwant. Hieronder staan een aantal zinnen in het Maybrat:

<i>fene mfain</i>	de echtgenote van de moeder
<i>asah rofane</i>	het huis van het varken
<i>guru roPaulince</i>	de leraar van Paulince
<i>ora roku</i>	de tuin van het kind
<i>son marak</i>	de schil van de kokosnoot
<i>turaf roMaria</i>	de muur van Maria
<i>puah roao</i>	de vijand van de hagedis
<i>parir roawe</i>	de garnaal van de slaaf
<i>sa mana</i>	het hoofd van de vis
<i>fane rofene</i>	het varken van de moeder
<i>toke rofain</i>	de gong van de echtgenote
<i>Maria mku</i>	het kind van Maria
<i>apuk mao</i>	de poot van de hagedis

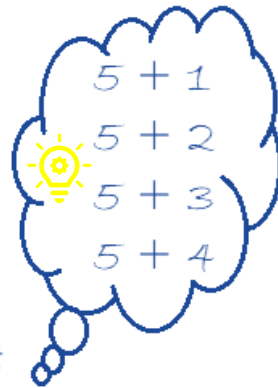
Vertaal de volgende zinnen naar het Maybrat:

- de moeder van het varken
- de muur van het huis
- het hoofd van Maria
- de vis van de echtgenote
- de slaaf van de leraar

IV. Telsystemen

Ilongot

- 1 *sit*
- 2 *dewa*
- 3 *teyo*
- 4 *opat*
- 5 *tambian*
- 6 *tambianno sit*
- 7 *tambianno dewa*
- 8 *tambianno teyo*
- 9 *tambianno opat*
- 10 *tampo*

26. Khmer telwoorden (2014)

Deze opgave gaat over het Khmer, een taal met ongeveer 16 miljoen sprekers die gesproken wordt in Cambodja. Het Khmer heeft een eigen schrift, maar in deze opgave zullen we gebruik maken van een transcriptie. Bekijk de volgende getallen in het Khmer:

6	<i>pram muěj</i>
151	<i>muěj roj ha sěb muěj</i>
233	<i>pir roj sám sěb běj</i>
945	<i>pram buěn roj sae sěb pram</i>

Beantwoord nu de volgende vragen:

Welk getal wordt bedoeld met Khmer *pram muěj roj sae sěb pram*?

- A 535
- B 162
- C 645
- D 612

Het Khmer woord voor 70 is *cět sěb*. Hoe zou je 276 vertalen naar het Khmer?

- A *pir cět sěb pram muěj*
- B *pir muěj cět sěb pram muěj*
- C *pram muěj roj pir cět sěb*
- D *pir roj cět sěb pram muěj*

Hoe zou je 977 vertalen naar het Khmer?

- A *pram buěn roj cět sěb pram pir*
- B *sae roj cět sěb pram sěb*
- C *buěn muěj roj cět sěb pram*
- D *sae roj cět sěb sěb*

Wat is het antwoord op de rekensom *buěn + pram běj*?

- A 309
- B 42
- C 12
- D 120

27. Nubisch (2015)

Het Nubisch is een taal die in het grensgebied van Egypte en Soedan gesproken wordt. Het heeft ongeveer 500,000 sprekers Hieronder staan een aantal getallen in het Nubisch:

<i>imil weer dimer uuwo</i>	112
<i>dime digja</i>	15
<i>arkoloda tusko</i>	73
<i>imil kemso dimer</i>	410
<i>ardigja oskooda</i>	59
<i>imil iduwo dime gorgjo</i>	816

Schrijf de volgende getallen in het Nubisch:

- a) 724
- b) 619
- c) 13
- d) 8
- e) 121

28. Mwiska (2017)

Mwiska is taal uit Colombia. Het werd oorspronkelijk gesproken door het gelijknamige volk in de Colombiaanse Andes. De taal is rond 1800 uitgestorven. Hieronder staan een aantal getallen in het Mwiska:

<i>mujhika</i>	4
<i>kihicza suhuza</i>	18
<i>getas asaki kihicza kupupkwa</i>	37
<i>gebosa asaki aka</i>	49
<i>gemika asaki kihicza ata</i>	71
<i>gemujhika asaki mika</i>	83
<i>geta</i>	120

Schrijf nu de volgende getallen in het Mwiska:

- a) 94
- b) 7
- c) 179
- d) 21
- e) 16

29. Getallen in het oude Afghanistan (2018)

In een koninkrijk in het oude Afghanistan werd tussen de vierde eeuw voor en de derde eeuw na Christus gebruik gemaakt van het zogenaamde Kharosthischrift, en daarbij een eigen getallensysteem. Hieronder staan een aantal getallen in de bekende Arabische cijfers, met daarnaast dezelfde getallen geschreven in het Kharosthischrift:

7	𐭒𐭘
21	𐭓𐭃
33	𐭒𐭃𐭃
356	𐭒𐭘𐭃𐭃𐭃𐭓
912	𐭒𐭃𐭓𐭓𐭘
1439	𐭓𐭘𐭘𐭃𐭃𐭓𐭘𐭘
7890	𐭃𐭃𐭃𐭃𐭓𐭘𐭘𐭘𐭒𐭘

Schrijf nu de volgende Afgaanse getallen in Arabische cijfers:

- a) 𐭒𐭃𐭃
- b) 𐭓𐭘𐭃𐭃𐭓
- c) 𐭓
- d) 𐭘𐭃𐭓𐭘𐭘
- e) 𐭒𐭃𐭃𐭃𐭓𐭘

30. Georgisch (2020)

Georgisch is een Kartveelse taal, gesproken door ongeveer 4 miljoen mensen in Georgië in het zuiden van de Kaukasus. Hieronder staan een aantal telwoorden in het Georgisch, inclusief hun schrijfwijze in cijfers:

2	<i>ori</i>
3	<i>sami</i>
10	<i>ati</i>
13	<i>tsameti</i>
16	<i>tekvsmeti</i>
24	<i>otsdaotxi</i>
35	<i>otsdatxutmeti</i>
47	<i>orotsdashvidi</i>
90	<i>otxmotsdaati</i>

Schrijf de volgende Georgische telwoorden in cijfers:

- a) *xuti*
- b) *samotsi*
- c) *otxmotsdatormeti*
- d) *samotsdaekvsi*

Schrijf de volgende getallen in het Georgisch:

- a) 6
- b) 17
- c) 22
- d) 74

31. Moloko (2021)

Moloko is een Tsjadische taal met ongeveer 8,500 sprekers uit Noord-Kameroen. Hieronder staan een aantal getallen in het Moloko:

7	<i>sysyre</i>
11	<i>kyro hyr balen</i>
33	<i>kokyr makar hyr makar</i>
715	<i>sykat sysyre ny kyro hyr zlom</i>
802	<i>sykat slalakar ny cheu</i>
2924	<i>dybo cheu ny sykat holombo ny kokyr cheu hyr myfadd</i>
3668	<i>dybo makar ny sykat myko ny kokyr myko hyr slalakar</i>

Schrijf de volgende getallen in het Moloko:

- a) 6
- b) 300
- c) 1492
- d) 2012
- e) 5687

Oplossingen

32. Oostelijk James-Bay Cree schrift

Het woord ᐃᐱᐱᐱᐱᐱ 'twee jaar oude bever' wordt getranslitereerd als:
B puiwášis

Het woord káu 'terug' wordt in het James-Bay Cree-schrift geschreven als:
A b°

Het woord voor ᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱ 'Het mannelijke stekelvarken urineert lopend' wordt getranslitereerd als:
A šášíkuhtáu

Uit het woord čákit 'jas', dat geleend is uit het Engels, kun je afleiden dat:
B In het James-Bay Cree de klank j als in het Engelse *jump* niet bestaat

33. Maldivisch

- ᐅᐅᐅᐅᐅ veetaru
- ᐅᐅᐅᐅᐅ karaasiinu
- ᐅᐅᐅᐅ samaadu
- ᐅᐅᐅᐅᐅᐅᐅ doktoru
- ᐅᐅᐅᐅ ekeh

34. Fox

<i>mt8</i>	metekwi	boom
<i>tkntwtik</i>	chakanatowachiki	mensen van alle talen
<i>linklw</i>	ponikapawa	hij hield op met staan
<i>mtdkitg</i>	matashikichaya	hij haalt mij hier misschien in
<i>AAnmmkwtt</i>	ahanemomekowachi	ze bleven doorrijden

35. Nederlands in het Sinhalees

- a) කක්කුස්සිය kakhuisje
- b) කොම්පැනිය compagnie
- c) ලූප loop
- d) සෙල්දූක් zeildoek
- e) නොතාරිස් notaris

36. Fula

- a) ḡḡḡ gujjo
- b) nedhdho
- c) seern
- d) gulluudhi
- e) pootiiji

37. Berber

- a) Marrakesh
- b) Kenitra
- c) Fes
- d) Tanger
- e) Meknes
- f) Rabat

38. Cherokee

- a) Taliqa
- b) Soqani
- c) Anicusathiji
- d) Esthatohy
- e) Ekoxi
- f) Xestui

39. Towa

Stam	Enkelvoud	Tweevoud	Meervoud	vertaling
daba-	dabash	dabash	daba	plank
dehela-	dehela	dehela	dehela	modder
kamate-	kamatesh	kamatesh	kamate	bed
kele-	kele	kelesh	kelesh	Navajo
mela-	mela	mela	mela	siroop
peng-	peng	pengsh	pengsh	hert
pong-	pongsh	pongsh	pong	drum

qongqe-	qongqe	qongqe	qongqe	suiker
qowa-	qowa	qowash	qowash	vrouw
radio-	radio	radiosh	radio	radio
refridgerator-	refridgerator	refridgeratorsh	refridgerator	koelkast
ta-	tash	tash	ta	pijl
tractor-	tractor	tractorsh	tractor	tractor
tuha-	tuhash	tuhash	tuha	kopje
vela-	vela	velash	velash	man
wagasha-	wagasha	wagashash	wagashash	koe

40. Middel-Egyptisch

- a) *mḥnwt nt nswtw* de veerboten van de koningen
b) *mmw nw sḏw* de giraffen van de zonen
c) *mswt nt ḥmnrw* het avondmaal van de priesters
d) *sd n dt* de staart van het lichaam
e) *ḥmw n msw* het roer van de kinderen

41. Hawaïaans

<i>pulumi</i>	broom	<i>hola</i>	hour
<i>kolu</i>	screw	<i>kala</i>	dollar
<i>wekeke</i>	whiskey	<i>puki</i>	boot
<i>hipa</i>	sheep	<i>haneli</i>	hundred
<i>pipi</i>	beef	<i>kini</i>	tin
<i>leka</i>	letter	<i>hapa</i>	half
<i>loke</i>	rose	<i>poloka</i>	frog
<i>leinekia</i>	reindeer	<i>pia</i>	beer

42. Mutsun

Vertaal naar het Mutsun:

- a) verzwaren *parkimpi-*
b) uitkomen *icchon-*
c) nat zijn *mala-*
d) doden *semmompi-*

Vertaal de stam van het werkwoord 'drogen':

- a) *chorkompi-*
b) *chorkon-*

43. Yorno So

- a) Bevrijden uit een boom *yongile*
b) Bedekking verwijderen *gorolo*
c) Voet van iets verwijderen *namala*
d) Vergeten *nanga*
e) Ontvouwen *menele*

44. Kunuz

Hoe zou je 'wij verloren dingen' zeggen in het Kunuz?

B *dabirsu*

Wat betekent het Kunuz woord *dabirkomna*?

A Zij verloren dingen niet

Wat betekent het Kunuz woord *jomanossu*?

B wij begonnen het ding te raken

Hoe zou je 'ik begon de dingen niet te raken' vertalen naar het Kunuz?

A *jomanosirkomni*

45. Yuki

Vertaal naar het Nederlands:

- a) *qartwoshit hywy hutqopk* de hond jaagt op de vis
- b) *sak chqimity muspwit qunk* het kind brengt de vogel naar de vrouw
- c) *qiwom saky konk* de jongeman droogt het kind
- d) *musp qachkqi qink* de vrouw slaapt in de kleren

Vertaal naar het Yuki:

- a) De poema ziet de vrouw *kqamol muspy nywk*
- b) Het kind geeft de vis aan de poema *sak hywy kqamolat chqank*
- c) Het hert leeft onder de zon *mul pilytan noqk*
- d) De jongeman gaat naar de vogel *qiwom chqimitwit koqk*

46. Choctaw

Vertaal naar het Nederlands:

- a) *obah* het regende
- b) *ihyah* hij ging plotseling
- c) *habinshkoh* hij bleef niezen
- d) *nohonshih* hij sliep herhaaldelijk
- e) *chofayyatah* hij was eindelijk schoon

Vertaal naar het Choctaw:

- a) hij ging eindelijk *yyiyah*
- b) het regende herhaaldelijk *ohonbah*
- c) hij bleef slapen *nonsih*
- d) hij niesde plotseling *habihkoh*

47. Luwo

Vertaal naar het Nederlands:

- a) *gearay* zij vertrokken
- b) *yiakwangi* jij zwom

- c) *ge anaggen* zij kenden hen
- d) *wa abodhu* jullie redden ons

Vertaal naar het Luwo:

- a) Wij zwommen *waakwangi*
- b) Jullie sliepen *uaneno*
- c) Zij doodden jullie *u anaggen*
- d) Wij redden hen *ge abodhwan*

48. Nanai

- a) *arkitjimu* wij drinken samen
- b) *wasji* jij vangt
- c) *dzjyfykinimi* ik ga eten
- d) *yrxyrusu* laten jullie drinken
- e) *wakinisu* jullie gaan vangen

49. Klingon

- a) De groep Klingons bestuurt de planeten *yukxmey qor gom*
- b) De vader leest het verhaal *lut ladz vav*
- c) De soldaten beschieten de piloot *qorwinq bach mangpuq*
- d) Het schip beschiet de planeet *yukx bach dzuj*
- e) De vaders zien de benen *quszduq leg vavpuq*

50. Duungidjawan

- a) De uil greep het meisje *djiwandu ngamungana maayi*
- b) De slang speelde *djumgu gembeyi*
- c) De vrijgezel zal de slang zien *goonjandu djumgu badjiyu*
- d) Het meisje huilt *ngamunganga dungaye*
- e) De oude man antwoordde de koala *gurlingandu guula djambayi*

51. Fwe

- a) ik gooi hen *ndibavukuma*
- b) wij gooien het naar hem *tucimuvukumina*
- c) de dingen gooien ons naar jou *zitukuvukumina*
- d) jij gooit mij naar hen *kundibavukumina*

52. Klassiek Armeens

Vertaal naar het Nederlands:

- a) *dutk zdzis bzhsken* De tovenaars genezen de paarden
- b) *erdecogh zperss tesane* De zanger ziet de Perzen
- c) *baghdakank zbzhishs patuhasen* De gasten straffen de artsen

Vertaal naar het Klassiek Armeens:

- a) De tovenaars zien de Perzen *dutk zpers tesanen*

b) De dieven straffen het paard	<i>gogh zdzi patuhasen</i>
c) De zangers genezen de dief	<i>erdecoghk zgogh bzhshken</i>

53. Klassiek Naawatl

Vertaal naar het Nederlands:

a) <i>niteechtlaasa</i>	Ik gooi ons
b) <i>neechtlaasah</i>	Zij gooien mij
c) <i>kinnootskeh</i>	Zij riepen hen

Vertaal naar het Naawatl:

a) wij gooiden hen	<i>tikintlaaskeh</i>
b) zij riepen mij	<i>neechnootskeh</i>

54. Tsjoeektsjisch

Vertaal naar het Nederlands:

a) <i>sakyghite tiquyqanmaanin</i>	De zus doodt de poolvos
b) <i>tangytane cewaroghtyninet</i>	De vreemdeling pakt de rendieren
c) <i>wopqate nejajkapykiryn</i>	De elanden benaderen de walrus
d) <i>tiquke newopqarkylenet</i>	De poolvossen volgen de rendieren

Vertaal naar het Tsjoeektsjisch:

a) De zus doodt de poolvossen	<i>Sakyghite tiquymaaninet</i>
b) De vreemdelingen benaderen de zus	<i>Tangytane nesakyghitypykirynet</i>
c) De poolvos pakt de walrus	<i>Tiquke jajkaghtynin</i>
d) De walrussen volgen de rendieren	<i>Jajkate necewarorkylenet</i>

55. Hurritisch

Vertaal naar het Nederlands:

a) <i>siduris ammati tadia</i>	Het meisje houdt van de opa
b) <i>allai assa</i>	De vrouw zit
c) <i>hurruhesus passithi wuria</i>	De Hurrieten zien de bode
d) <i>ammattilla idda</i>	De opa's gaan

Vertaal naar het Hurrisch:

a) de opa's houden van de bode	<i>ammatus passithi tadia</i>
b) de mannen houden van de vrouw	<i>tahesus allai tadia</i>
c) de vrouw ziet de Hurriërs	<i>allais hurruhella wuria</i>
d) het meisje zit	<i>siduri assa</i>

56. Maybrat

a) de moeder van het varken	<i>fane mfene</i>
b) de muur van het huis	<i>asah mturaf</i>
c) het hoofd van Maria	<i>Maria mana</i>
d) de vis van de echtgenote	<i>sa rofain</i>

- e) de slaaf van de leraar *awe roguru*

57. Khmer telwoorden

Welk getal wordt bedoeld met Khmer *pram muēj roj sae sēb pram*?

C 645

Het Khmer woord voor 70 is *cēt sēb*. Hoe zou je 276 vertalen naar het Khmer?

D *pir roj cēt sēb pram muēj*

Hoe zou je 977 vertalen naar het Khmer?

A *pram buən roj cēt sēb pram pir*

Wat is het antwoord op de rekensom *buən + pram bēj*?

C 12

58. Nubisch

- a) 724 *imil koloda aruuwo*
- b) 619 *imil gorgjo*
- c) 13 *dime tusko*
- d) 8 *iduwo*
- e) 121 *imil weer aruuwo weer*

59. Mwiska

- a) 94 *gemujhika asaki kihicza mujhika*
- b) 7 *kupupkwa*
- c) 179 *gesuhuza asaki kihicza aka*
- d) 21 *getas asaki ata*
- e) 16 *kihicza asaki ta*

60. Getallen in het oude Afghanistan

- a) ୫୩ 42
- b) ୧୪୩୩୧୫ 245
- c) ୧୧ 101
- d) ୪୨୧୫୪ 4214
- e) ୫୩୩୩୩୧୫ 773

61. Georgisch

Schrijf de volgende Georgische telwoorden in cijfers:

- a) *xuti* 5
- b) *samotsi* 60
- c) *otxmotsdatormeti* 92
- d) *samotsdaekvsi* 66

Schrijf de volgende getallen in het Georgisch:

- a) 6 *ekvsi*
- b) 17 *tshvidmeti*
- c) 22 *otsdaori*
- d) 74 *samotsdatotxmeti*

62. Moloko

- a) 6 *myko*
- b) 300 *sykat makar*
- c) 1492 *dybo ny sykat myfadd ny kokyr holombo hyr cheu*
- d) 2012 *dybo cheu ny kyro hyr cheu*
- e) 5687 *dybo zlom ny sykat myko ny kokyr slalakar hyr sysyre*